

мажорний настрій, що сповнює надією та огортає любов'ю. Постаті святих строго вертикальні, лики прописані дуже загально, але кожна має свій символічний жест рук: Віра – молитовно склала руки; Надія – опустила руки й покійно зімкнула їх; Любов – поклала праву руку на серце (“Віра, Надія, Любов”, 1980-ті рр., полотно, олія, 98x100 см).

“Епічність – характерна ознака полотен художника середини 1990-х років. Вона є вислідом того, що в художника виникла внутрішня потреба синтезувати мистецькі шукання”, – вважає Б.Мисюга [3, с.127]. Але епічністю сповнена вся творчість Опанаса Заливахи від самого початку, особливо це стосується його філософських полотен із назвами, що мають глибокий релігійний відтінок. Прикладом цього можуть бути декілька його творів з однаковою назвою “Храмово”, але виконаних у різний час. Силует сивого, мудрого старця вишукано переплітається із силуетами тризуба, свічки, храму та ритмічними вертикалями прямокутної форми, що наповнюють напруженою цією картину (“Храмово”, 80-ті рр., картон, олія, 81x43 см). Якщо дивитись на пізніше вирішення цього сюжету, то поринаєш у загадковий світ із надзвичайно ущільненим простором, основою якого є численні людські силуети, що коливаються немов безкрайній океан, над якими височіє храм. Полотно відтворює радість митця від тих, хай невеликих, але позитивних змін у свідомості українського народу – повернення до Бога, часткове національне прозріння (“Храмово”, 1998 р., картон, олія, 62x92 см).

Глибокі роздуми над поняттям духовності майстер розгортає перед глядачами своєрідним “Іконостасом” із традиційних, улюблених українцями, ікон, чільне місце серед яких належить зображенню Христа. На передньому плані зображення невелика постать Богородиці із благально піднятими руками, обабіч – білі хрести, через які проглядаються хрести сплюндрованих козацьких та стрілецьких могил (“Духовність”, 1997 р., полотно, олія, 84x84 см). Поняття “молитва” в Опанаса Заливахи подібне за змістом до поняття “духовність”, але зображає його він зовсім іншою композиційною побудовою: чіткі вертикальні ритми синіх та чорних ліній виділяють пластичні фігури Богородиці та Христа, які символічно розривають міцні, графічні, темні лещата буденності (“Молитва”, 90-ті рр., картон, олія, 72x80 см).

Сучасні, світлі, пророчі, філософські образи Христа, Богородиці, святих, створені Опанасом Заливахою, так необхідні нам, мають слугувати зразками сучасним майстрам церковного та світського мистецтва, адже вони є ілюстрованим літописом українського народу. Його полотна на релігійну тематику є джерелом Божої благодаті, заклик до пошуку себе, свого коріння, бо, за словами самого Заливахи, “...хтось мусить дивитись в майбутнє українськими очима” [3, с.133].

1. Головацький Б. І один у полі воїн. Пам'яті Опанаса Заливахи // www.infoukes.com/newpathway/35-2007.
2. Опанас Заливаха. Альбом-каталог / Упорядник С.Осташа. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. – 39 с.; іл.
3. Опанас Заливаха. Альбом / Упорядник Б.Мисюга. – К.: Смолоскип, 2003. – 160 с.; іл.
4. Петрова О. Мистецтвознавчі рефлексії: Історія, теорія та критика образотворчого мистецтва 70-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. – К., 2004. – 400 с.
5. Рачесва Л. Релігійний живопис у системі позацерковного мистецтва: культурно-історичні аспекти // Мультиверсум: Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури, 2006. – №54. – С.56–68.

This article partially outlines religious themes in the works of Opanas Zalyvakha, an outstanding Ukrainian artist of the latter half of 20 th century. Special attention is paid to peculiar creative treatment of evangelical subjects and originality of the artist's philosophic and religious canvases.

Key words: religious themes, Ukrainian religious painting, philosophic treatment.

УДК 304.44:7.04
ББК 85.12 (4 Укр.)

Олег Чуйко

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ТРАДИЦІЙ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА В КУЛЬТУРІ МОНАСТИРІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

На основі аналізу документальних матеріалів, творів мистецтва, пам'яток архітектури зроблено спробу висвітлення складних історичних та культурних процесів збереження й адаптації традицій Галицько-Волинського князівства в культурі монастирів Західної України.

Ключові слова: традиція, монастир, культура, духовний центр.

Складна історична доля українського етносу, який через ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників був позбавлений можливості розвиватися у власній державі, утруднювала процес становлення національної культури. Постійні військові конфлікти та розподіл споконвічних територій між іноземними державами значно ускладнювали розвиток суспільно-політичних, освітніх та релігійних інституцій. Однак яскраві досягнення давньогалицького періоду вітчизняної історії стали міцним фундаментом для формування єдиної національної традиції, зокрема у сфері монастирської культури. Розвиток та активна культурно-освітня діяльність західноукраїнських монастирів була нерозривно пов'язана з традиціями Київської Русі і Галицько-Волинського князівства, позначеними високою культурою релігійно-церковних відносин. Крім того, слід відзначити вагомий внесок монастирських осередків у передачу та поширення релігійного й культурного досвіду київсько-галицького періоду. Створені в них пам'ятки архітектури, образотворчого мистецтва, літератури, релігійно-філософської думки утворюють цілісну традицію з дуже давніми християнськими основами.

Вивчення історичних та культурно-мистецьких особливостей діяльності монастирських осередків краю, нерозривно пов'язане з іменами таких дослідників: І.Свенціцький, М.Коссак, М.Голубець, І.Крип'якевич. Згодом ця тематика була розкрита в монографічних дослідженнях В.Александровича, П.Жолтовського, Г.Логвина, В.Овсійчука, І.Паславського, В.Свенціцької та інших вітчизняних мистецтвознавців. На сучасному етапі, у зв'язку з відродженням історичних монастирських комплексів, на основі археологічних даних та наукових пошуків відбувається переосмислення ролі й значення монастирської культурної спадщини. Опубліковано ряд невідомих архівних документів, доступнішими стали праці зарубіжних авторів, зокрема польських учених Ю.Бартошевича, Ю.Неча, А.Новицької-Єжової, А.Хойнацького та українських церковних дослідників ватиканських архівів Грецької колегії і Конгрегації у справах Східних Церков – М.Ваврика, А.Пекара, П.Підручного та ін.

Мета статті – з'ясувати особливості релігійно-культурної діяльності стародавніх монастирів Галицько-Волинського князівства та проаналізувати історичні передумови збереження й адаптації традицій чернечої діяльності в наступних століттях.

Стародавня столиця Галицько-Волинського князівства та її близькі околиці пережили два періоди активізації монастирського життя: у XII–XIII та у XVI–XVIII століттях. Галицька єпархія, заснована у XII столітті (між 1137 і 1165 роками), імовірно в період князювання Ярослава Осмомисла (1152–1187 рр.) стала важливим центром збереження засад східної обрядовості [1; 2]. Уже близько 1301 року в Галичі створюється митрополія, а першого Галицького митрополита призначив князь Лев Данилович після того, як Київський митрополит Максим, після зруйнування Києва в 1299 році, переніс кафедру до Володимира на Клязьмі [3, с.78–82]. 1302 року Галицькій митрополії було надано фундаційну князівську грамоту, а наступного року факт її заснування підтвердили візантійський імператор Андронік II Палеолог та патріарх Афанасій [4, с.24]. Вона стала вісімдесят першою митрополією в переліку церков східного обряду [5, с.28]. До Галицької митрополії увійшли шість єпархій: Галицька, Володимирська, Перемишльська, Луцька, Турівська і Холмська.

Таким чином, Галич став важливим релігійним центром великої території, що охоплювала галицько-буковинське Прикарпаття, Підляшшя і Волинь. В епоху Ярослава Осмомисла, князів Романа, Данила і Юрія, Галицько-Волинське князівство переросло статус “вотчини” і відіграло важливу роль у центральноєвропейській політиці. У Крилосі, що входив до системи посадів-городищ княжого Галича, знаходилася кафедра галицьких митрополитів та єпископів. Тут стояв знаменитий Успенський собор та діяв однойменний впливовий монастир.

Серед найдавніших відомих нам монастирів Галицько-Волинського князівства – заснований Данилом Галицьким монастир в Угровську (1268), монастир Апостолів у Володимирі, Богородиці в Синевидську під Карпатами, Жидичинський поблизу Луцька, св. Юра у Львові (бл.1280 р.), Спаський біля Старого Самбора на Львівщині, монастир над Ратою, звідки походив митрополит Петро Ратенський. Вірогідно князями або церковною ієрархією Галицько-Волинського князівства були також закладені Унівський монастир біля літописного Звенигорода та Лаврівський, в якому зберігалася частка мощів св.Онуфрія [6, с.10]. У “Літописі руському” в якості керівника галицьких монастирів згадується Григорій, “чоловік святий” [7, с.13]. 1264 ро-

ку він очолював делегацію до Рима в справі церковної унії, а у папській грамоті його названо архимандритом із монастиря Данила Стовпника в Угровську біля Холма.

За княжої доби у XII–XIII століттях у Галичі було зведено 23 храми, більшість з яких знаходилася в Крилосі [5, с.132]. За функціонально-обрядовим призначенням вони поділялися на чотири категорії: 1) кафедральні собори; 2) церкви боярської верхівки, а згодом – ремісничих цехів і церковних братств; 3) монастирські храми; 4) парафіяльні церкви. У княжий час виникла своєрідна форма скельних монастирських комплексів, які входили до складу продуманої системи фортифікацій галицької столиці. Це монастирі в Соколі, Шевченковому, Межигірцях, Дорогові. Переважно вони належали до різновиду малих монастирів і “монастирків-скитів” з обмеженою кількістю ченців. Пізніше ця традиція отримує подальший розвиток у системі малих монастирів Карпатської зони. Деякі з давньогалицьких монастирів із перервами проіснували до кінця XVIII століття й були закриті або приєднані до більших чернечих осередків.

Серед найбільш відомих монастирів Крилоського релігійного центру був монастир про рока Іллі (друга половина XII століття). Монастирську церкву було зведено в традиціях романської архітектури. Її план утворювали дві з’єднані ротонди й прямокутний притвор у західній частині. Іллінський монастир діяв до першої половини XVI століття. У XVII столітті він був відновлений, а 1744 року приєднаний до Крилоського Успенського монастиря. Пізніше його руїни були розібрані, а кам’яні блоки використані для будівництва митрополичих палат на Крилоській горі.

У літописному уривку 1189 року згадуються також монастир і церква Різдва Івана Хрестителя, місцезнаходження яких не встановлено [7, с.342]. З південного боку Крилоської гори знаходився монастирський храм Покрови Богородиці. До початку Першої світової війни в дзвіниці Успенської церкви зберігався дзвін з написом: “Сей звонь справиль иеромонахъ Илия до обители Пресвятои Покрови року божиа АФА (1701)”. Імовірно, монастирською була також церква св.Пантелеймона (кінець XII – початок XIII століть) у селі Шевченкове біля Крилоса. Під час археологічних досліджень виявлено залишки укріплень навколо неї та численні графіті на стінах [8, с.23; 9, с.24]. Після завоювання Галичини Польщею в середині XIV століття церкву перетворили на латинський костюл, а з 1375 по 1414 рік тут діяла перша (до перенесення у Львів) римо-католицька кафедра Східної Галичини. У XVI–XVIII століттях при перебудованій церкві Пантелеймона діяв монастир отців Францисканців.

Такий інтенсивний розвиток монастирського життя навколо прадавньої столиці, без сумніву, вплинув на заснування багатьох чернечих осередків у цілому регіоні. Про давні традиції монастирського руху в Галичині свідчить факт появи численних чернечих осідків не тільки поблизу Галича, але й у більш віддалених місцевостях краю. Монастирі з мурованими і дерев’яними храмами діяли в селах Бовшеві, Вікторові (св. Миколая), Дорогові (Воскресінський), Пітричі (Успенський), Курилові, Межигірцях (скельний), ~~Побережжі~~ (Борисо-Глібський), Соколі (Воздвиження Чесного Хреста), Суботові (Різдва Христового), Темирівцях, Селищі. Частина з них припинила своє існування через несприятливі суспільно-історичні умови XIII–XIV століть. Однак після відновлення Галицької єпархії (1539) більшість чернечих осередків відродилися на попередньому місці.

Таким чином, давньоруські традиції монастирського руху свідомо розвивалися в церковних відносинах XVI–XVII століть. Багатий культурний спадок доволі довго визначав основоположні напрями соціально-політичної поведінки галичан. Навіть після перенесення князівської столиці в середині XIII століття з Галича до Холма, Володимира, а відтак до Львова, Успенський кафедральний собор і монастир у Крилосі відігравали консолідуючу роль у монастирському житті значної частини галицько-волинських земель. Будівництво собору й заснування при ньому монастиря вказує на спробу створити в Галичі релігійний центр такого ж рівня, як і Києво-Печерський монастир з його головним Успенським храмом. Зв’язок між ними підкреслювався етимологічно, а також існував на рівні живого обміну досвідом та постійними контактами провідних суспільно-церковних діячів.

Важливим є факт перебування близько чотирьох років на митрополичому престолі в Крилосі Петра Ратенського – ігумена монастиря св.Спаса над Ратою біля Белза. За короля Юрія I (Юрія Львовича) він був направлений до Константинополя як кандидат для висвячення на галицький престол. Однак 1308 року його висвятили на Київського митрополита, після чого він

переїхав до Москви. Особа Петра Ратенського зацікавлює ще й тим, що він працював і як художник-іконописець. Йому приписують відому ікону “Петрівської Богородиці”, а також “Успіння” з московського Успенського собору, зображення Новгородської, Володимирської та Переяславської чудотворних ікон [10, с.7–21].

1347 року Галицьку митрополію було приєднано до Київської, але згодом на деякий час митрополію знову відновлюють з метою запобігання латинізації Галичини. Понад двадцять років митрополією керував Антоній. Після його смерті розгорнулася боротьба за титул галицького митрополита, а керівництво кафедрою здійснювалося намісниками київського митрополита з обмеженими правами. Це дещо послабило значення Крилоса як релігійного центру, але справа його розбудови не припинялася. Археологічні розкопки на Крилоській горі виявили сліди насипних валів, укріплених каменем, саркофаги й численні поховання, що свідчить про активне суспільно-релігійне життя та розвиток будівництва у зазначений період [11, с.118–120].

Особливого значення для галицьких земель набула візантійська і давньокиївська релігійна та культурно-освітня спадщина в XIV–XVI століттях. У результаті розорення Галича 1241 року ханом Батием та поневолення в середині XIV століття краю польським королем Казимиром III місцеве населення зазнає національного, релігійного й політичного гніту. Релігійна конфронтація ускладнила умови розвитку церковних інституцій, проте розгалужена система монастирських осередків збереглася й продовжувала функціонувати.

У зв'язку зі складною соціально-політичною та релігійною ситуацією у XVI столітті визріли передумови для реформування та активізації чернецтва. Так, наприкінці XV століття в документах згадується 57 галицьких монастирів [12, с.70–100]. Для їх розвитку було створено централізовану систему монастирських об'єднань, удосконалено статuti, при окремих чернечих осередках налагоджено іконописання, різьблення хрестів, книгодрукування та започатковано освітню діяльність. У залежності від типу монастирського устрою в XVI–XVIII століттях визначалися роль і місце конкретних монастирів в організації релігійного життя й розвитку культури.

До першої групи належать провідні монастирі, що діяли при кафедральних храмах галицьких єпископів – Успенський в Крилосі та Святоюрський у Львові, а також монастирі-архимандрії (Лаврів, Унів). Таким чернечим центрам належить особлива роль у релігійно-культурному житті краю. Поряд із важливою духовною місією, згадані осередки виконували й адміністративно-релігійні функції, традиційно успадковані від Київської Русі і Галицько-Волинського князівства.

Іншу групу складали монастирі, що були закладені або перебували під патронатом світських осіб, як правило, вихідців із давніх українсько-литовських родів. Це, звичайно, впливало на специфіку їхньої життєдіяльності. У фундаційних грамотах на заснування або підтвердження прав монастиря ктиторами часто звучить воля засновників, щоб монахи жили згідно з “уставом божественного Писання” чи “згідно з уставом св. Василя Великого і святих Отців” (статут Супрасльського монастиря 1510 року) [13, с.95]. 1592 року здійснено реформу Спаського монастиря в місті Дубно, ініціатором якої виступав його засновник Костянтин Острозький.

До третьої групи входили невеликі провінційні монастирі, які масово виникали в XVI–XVIII ст. Переважно це були монастирі сільської провінції, які мали свою власну специфіку й умови діяльності.

Окреме місце посіли монастирі, які наприкінці XVI століття здобули право Ставропігії, тобто підпорядкування константинопольським патріархам без участі місцевих єпископів. Прикладом Ставропігійського православного монастиря є Скит Манявський на Прикарпатті, що був впливовим осередком аскетичних традицій східного обряду. Саме цей духовний центр сприяв важливим процесам, пов'язаним із розвитком релігійної ідеології, літератури, іконопису, церковного співу. Скит підтримував безперервні зв'язки з провідними монастирськими осередками Афону, Балкан, Молдови.

Новий тип василіанських монастирів склався у містах з активним релігійним і культурним життям, після реформи В.Рутського (1617). Серед них виділяються монастирі отців Василіан у Почаєві та в Бучачі на Тернопільщині, що перетворилися на провідні релігійно-освітні центри XVIII століття. Різні за специфікою та умовами виникнення чернечі осередки взаємодоповнювали один одного. Вони утворювали розгалужену і самотутню ланку релігійного та культурного життя Галичини в минулому.

Як згадувалося вище, Успенський монастир у Крилосі, в якості відновленої єпископської резиденції, відіграв активну роль у культурному та релігійному житті краю другої половини XVI–XVII століть. Ця особливість допомагає глибше зрозуміти процеси перехідного періоду та роль монастирських центрів у політиці вищої церковної ієрархії Галичини. У 1539–1540 роках було реформовано й відновлено галицьке православне єпископство. Центр релігійного життя було перенесено до Львова. Проте, львівські владики, прагнучи продовжувати традиції галицьких митрополитів, перетворюють Крилос на другу після Львова єпископську резиденцію. За відсутності влади нею управляв кафедральний вікарій зі священничою радою з 12 осіб (крилошан), призначених єпископом.

Значення Крилоського духовного центру істотно підвищується напередодні та після проголошення Берестейської унії з Римом (1596). Боротьба між ставлеником Львівського католицького архієпископа ігуменом Святоюрського монастиря Іваном Лопаткою-Осталовським і Гедеоном Балабаном, якого підтримувала заможна українська шляхта, призвела до фактичного розколу єпархії на дві частини. Львівською управляв Остаповський, а Галицькою – Балабан. Це протистояння тривало сім років. Після смерті І.Осталовського в 1576 році Гедеон Балабан став повноправним єпископом галицьким, львівським і кам'янець-подільським. Він не переїхав до львівської єпископської резиденції при монастирі св. Юра, а залишився у Крилосі. Факт своєї інтронізації на старовинному митрополичому престолі владики увічнив власноручним записом 12 червня 1576 року на пергаментному Євангелії, що зберігалося в Успенській церкві [14, с.221].

Найдавніші архівні свідчення про функціонування Успенського монастиря на Крилоській горі датуються XIV–XV століттями. Це грамота литовського князя Федора Ольгердовича про надання кафедральній церкві і монастиреві при ній привілею на землі біля села Перегінське на Бойківщині. 1472 року львівський староста Станіслав із Ходча надав крилоській церкві право на володіння “лугами і нивами” [15, с.2]. Першу храмову споруду було зведено в XIV столітті на руїнах Успенського собору. Вона відбудовувалася на початку XVI століття, а в 1584–1586 роках зведено збережену дотепер споруду, фундатором будівництва якої виступав ігумен Крилоського монастиря Марко Шумлянський.

1679 року Й.Шумлянський подарував Крилоському монастирю нове церковне начиння включно із шістьма книгами, на сторінках однієї з яких зробив дарчий запис із повідомленням про руйнівний татарський напад 1676 року. Багато років єпископ провадив судовий процес із повернення “столових дібр” (земель і маєтків) галицьких владик у Перегінську на Бойківщині включно з давнім монастирем св. Онуфрія [16, с.51]. Це був процес змагання світського “білого” духовенства з “чорним” (ченцями), які відстоювали автономне становище монастиря, спираючись на давні привілеї часів князя Федора Одельгердовича. 1744 року Перегінський монастир був прилучений до Крилоса разом із монастирськими землями.

Після Гедеона Балабана Йосип Шумлянський був другим єпископом, який доклав багато зусиль для зміцнення ролі Крилоса і його монастиря в релігійному та культурному житті Галичини. 1700 року він офіційно перейшов в унію й активно працював над справою приєднання до неї Галицько-Львівської єпархії.

Після 1785 року у зв'язку з реформами австрійської адміністрації було понижено в статусі крилоську кафедральну церкву. Вона стала парафіяльною для Крилоса та ближніх сіл, тоді ж ліквідовано й Успенський монастир при ній. У XIX столітті, а також у наш час виникали пропозиції про відновлення єпископського центру, що стимулювалося розвитком археологічних досліджень та підвищеним інтересом до вивчення історико-культурної спадщини Крилоса.

Таким чином, давньогалицькі традиції монастирського руху свідомо розвивалися в церковних відносинах наступних століть. Багатий культурний спадок доволі довго визначав основоположні напрями соціально-політичної поведінки галичан. У період XVI–XVII століть Успенський монастир у Крилосі відіграв роль своєрідного символу боротьби галицького духовенства за відновлення повноцінної церковної ієрархії на українських землях в умовах іноземного поневолення. Відбудова монастиря на тому місці, де знаходився давній монастирський комплекс княжих часів, була спробою повернути значення Галича як столичного осередку з глибокими традиціями церковного життя й культури.

Аналіз наукової літератури засвідчує потребу комплексного вивчення процесів, пов'язаних із діяльністю монастирських центрів краю в контексті історичних та культурно-мистець-

ких явищ Східної Європи, а також наукового обґрунтування процесів формування локальних традицій духовного життя.

1. Панас К. Історія української церкви. – Львів: Місіонер, 1992.
2. Петрушевич А. О начатках первого епископства в Галицко-русском княжестве // Зоря Галицкая. – 1853. – Ч.7.
3. о.Мудрий С. Нарис історії церкви в Україні. – Рим: Українська папська колегія Святого Йосафата, 1995. – 296 с.
4. Akta grodykie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej. – Lwów, 1868. – Т.І – S.94
5. Федунків З. Галицький релігійний центр: Проблеми і факти. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. – 287 с.
6. Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі. – Львів: Свічадо, 1998. – 328 с.
7. Літопис Руський за Іпатським списком. – К.: Дніпро, 1990. – 590 с.
8. Томенчук Б. Дві галицькі церкви – дві долі людські // Галицько-буковинський хронограф. – 1995. – №1. – С.23–28.
9. Лукомський Ю. Архітектурна спадщина давнього Галича. – Галич, 1991. – 36 с.
10. Овсійчук В. Митрополита і художня діяльність Петра Ратенського // Українське сакральне мистецтво: Традиції, сучасність, перспективи (Українське сакральне мистецтво 13–15 с.). Матеріали третьої міжнародної наукової конференції (Львів, 4–5 травня 1995 р.). – Львів: Свічадо, 2001. – С.7–21.
11. Томенчук Б. Галич в державотворчих процесах на галицько-волинських землях // Галицько-буковинський хронограф: Гуманітарний альманах. – 1988. – №1. – С.118–120.
12. Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу // ЗЧСВВ. – 1926. – Т.ІІ. – Вип.1–2. – С.70–104.
13. Порфірій В. Підручний. Василянський Чин від Берестейського з'єднання 1596 р. до 1743 р. // Записки ЧСВВ. – Рим, 1988. – Т.ХІІІ. – Вип.1–2. – С.93–179.
14. Peleński J. Halicz w dziejach sztuki sredniewiecznej. – Kraków, 1914. – S.221.
15. Архив Юго-Западной России. – К., 1904. – Т.Х. – Ч.І.
16. Коссак М. Монастирі Галичини // Лавра. – 1999. – №9.

On the basis of analysis of documentary materials, works of art and sights of architecture the attempt of illumination of difficult historical and cultures processes of saving and adaptation of traditions of Galician principality is done in the culture of monasteries of Western Ukraine.

Key words: tradition, monastery, culture, spiritual center.

УДК.7.071.1

ББК 85.103 (2 Укр)

Петро Кузенко

ІСТОРИЧНА ТЕМАТИКА У ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКІВ ПРИКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Стаття присвячена аналізу історичної тематики в образотворчому мистецтві Прикарпаття другої половини ХХ ст., що мало важливе значення для розвитку українського мистецтва, збереження історичної пам'яті народу, пробудження його національної свідомості. На основі аналізу творчості Я.Музики, О.Кульчицької, М.Фіголя, О.Заливахи простежено різні етапи розвитку історичного жанру в мистецькому процесі краю.

Ключові слова: історична тематика, образотворче мистецтво, мистецький процес Прикарпаття.

Історична тематика в образотворчому мистецтві Прикарпаття другої половини ХХ ст. належить до однієї з найменш досліджених мистецтвознавчих проблем. До вивчення особливостей творчості прикарпатських мистців зверталися у своїх публікаціях Р.Дреботюк, Р.Корогодський, В.Підгора, Є.Сверстюк, проте немає наукової праці, в якій було б здійснено узагальнений аналіз розвитку історичного жанру в образотворчому мистецтві Прикарпаття другої половини ХХ ст., розглянуто його з національної, державницької позиції. Наша стаття є спробою заповнити цю прогалину.

Українське мистецтво у ХХ ст. пройшло складний і неоднозначний шлях розвитку. Аналізуючи його, академік О.Федорук виокремлює чотири етапи еволюції: 1) національного від-